

Afval in zoutmijnen?

Op de Maasvlakte ligt een opslagplaats voor chemisch afval. Geoloog Hans Roest maakt zich in dit verband zorgen over een stijgende zeespiegel. Hij voorspelt dat het zeewater het betonnen omhulsel zal aantasten. Het afval zal op den duur in de Waddenzee komen. De bezorgde geoloog heeft een alternatief. Hij stelt voor het afval op te pakken en het ondergronds in zoutmijnen te bergen.

De Commissie Opberging Radioactief Afval heeft een rapport geschreven met als titel 'Terugneembare berging, een begaanbaar pad?'. De commissie heeft een duidelijke voorkeur voor de ondergrondse berging van radioactief afval in zoutmijnen. Dat is veiliger dan berging bovengronds of dan ondergronds in klei. De terugneembaarheid is echter niet gegarandeerd.

De belangstelling voor het benutten van zoutmijnen voor het opslaan van afval is niet nieuw. Zeker drie kabinetten hebben zich daarmee beziggehouden. Elke keer heeft het kabinet de problematiek doorgeschoven, met de hartelijke aanbeveling nader onderzoek te verrichten.

De deskundigen zouden gelijk kunnen hebben. Maar vrijwel niemand gelooft hen. De bewoners van de betreffende gebieden zullen daarom in opstand komen. Geen bestuurder zal het aandurven het bergen van afval in zoutmijnen door te zetten. Daarom is het verstandig naar andere methoden om te zien.

Mei 2001 Nieuwsbrief Bodem Jaargang 9 nummer 5

Mijn column nummer 95

Wat is het geval?

Lang geleden nam de overheid gewoonlijk het initiatief bij gevallen van bodemverontreiniging. Zij programmeerde het geval, liet onderzoek verrichten en de boel opruimen tot 'spic en span' (gelukkig noemen we dat geen Jif). Achteraf presenteerde de overheid de rekening aan een ander. Bij zo'n werkwijze is het wijs om uit te gaan van het gehele geval. Het doet er immers niet toe wie de eigenaar van de grond is. Het gaat om het opruimen van de totale vervuiling.

Later is het accent naar de grondeigenaar verschoven. Die pakte de bodemsanering het liefst aan in combinatie met andere activiteiten. Zo maak je werk met werk, en dat is voordeliger. Bij deze aanpak ligt het veel minder voor de hand om van een geheel geval uit te gaan. Die hal bouw je immers op eigen terrein, en niet op dat van je buurman.

De Werkgroep Oplossing Knelpunten bood de helpende hand, met een fantastische beschrijving wat er allemaal mogelijk is bij het definiëren van een geval. Daarbij zijn zes factoren van belang: verontreiniging, oorzaken, gevolgen, techniek, organisatie en ruimte. Per situatie mag je bepalen in welke mate elk van de factoren meeweegt. Als je er dan nog niet uitkomt, mag je deelsaneringen of gefaseerde saneringen uitvoeren. Me dunkt: de klant is koning. In een Beveerapport staat daarom ook 'een geval is een geval als er een geval opstaat'.

Helaas laait de discussie af en toe weer op. Zonde van de tijd, zonde van de inspanning. De Stuurgroep Bodem van de werkgeversorganisatie VNO/NCW heeft ooit voorgesteld een 'atlas van gevallen' uit te geven, met daarin helder uitgewerkte voorbeelden. Dat is een prima idee. Maar eigenlijk zou dat niet nodig moeten zijn. Dat is het geval!

Juni 2001 Nieuwsbrief Bodem Jaargang 9 nummer 6

Mijn column nummer 96

Fraude bestrijden

De overheid heeft een nieuwe gelegenheidsstructuur voor milieudelicten en frauduleus handelen in de bodemsanering gecreëerd. Dat heeft de Inspectie Milieuhygiëne Zuid in het rapport 'Zand erover?' geschreven. Het Tweede Kamerlid Klein Molekamp noemt de bevindingen zeer zorgelijk. Het krantenknipsel trok direct mijn aandacht. Was de NRC weer een grondaffaire op het spoor? En wie was nu de pineut?

De Inspectie wijt de (vermeende) ellende aan bedrijven die saneringen in eigen beheer uitvoeren. Zou de Inspectie daar gelijk in hebben? Ik vind die conclusie generaliserend, en voor sommige bedrijven kwetsend. Ik ken namelijk bedrijven die hun bodemsaneringen in eigen beheer bijzonder serieus nemen. Zij kunnen een vergelijking met saneringen door de overheid met glans doorstaan. Natuurlijk zullen er saneringen in eigen beheer zijn waarbij bedrijven er de kantjes aflopen. Maar ligt dat anders bij saneringen door de overheid?

Verder beschuldigt de Inspectie het bevoegde gezag van een ernstig tekortschietend toezicht. Zo zou de provincie Noord-Brabant voor het toezicht een half mensjaar beschikbaar hebben. Als dat echt zo is, heeft zij een punt.

Wat dat betreft is er goed nieuws. Het bodemsaneringsbeleid is klaar. Er komen dus tientallen mensjaren beschikbaar. Wat ligt er meer voor de hand dan (voormalige) beleidsambtenaren op pad te sturen om te gaan controleren en handhaven?

Ik ben toch wel benieuwd geworden naar het rapport van de Inspectie Milieuhygiëne. Ik ga het opvragen. Als de NRC te kort door de bocht is geweest en mij daardoor op het verkeerde been heeft gezet, hoort u dat van mij.

Juli 2001 Nieuwsbrief Bodem Jaargang 9 nummer 7

Mijn column nummer 97

Naar een NMP4-plus?

In de eerste Nieuwsbrief van dit jaar voorspelde ik dat het vierde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP4) geen bodemnieuws zou brengen. Vorige maand heeft het Kabinet het NMP4 vastgesteld. Heb ik gelijk gekregen?

Het NMP4 is een ander NMP dan gebruikelijk. Het is geen allesomvattend milieubeleidsplan, zoals het NMP3. De nota kijkt langer vooruit, namelijk 30 jaar. Ook wordt meer gekeken naar de wereldwijde dimensies van het milieu. Dat blijkt al uit de titel: 'Een wereld en een wil, werken aan duurzaamheid'.

Zeven grote milieuproblemen staan centraal: het verlies aan biodiversiteit, klimaatverandering, overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen, bedreigingen van de gezondheid, bedreigingen van de externe veiligheid, aantasting van de leefomgeving en mogelijke onbeheersbare risico's. De gewenste situatie over 30 jaar wordt beschreven. Vervolgens worden mogelijke maatregelen beschreven om die gewenste situatie te bereiken.

Van de 235 pagina's gaan er pakweg twee over bodem. Het klinkt sectoraal, maar ik vind dat te weinig. Ik had op zijn minst enkele passages verwacht over bijvoorbeeld het gebruik van de diepe ondergrond, de organisatie van de zorg voor achterblijvende bodemverontreiniging, de opslag van kooldioxide in moerassen en het verwerken van baggerspecie. Niets van dat alles!

Ik heb dus gelijk gekregen, maar dat zint me niet echt. Ik vind het NMP4 wel heel breed en heel ver geworden. Ik sluit daarom af met een nieuwe voorspelling: al snel zal er behoefte zijn aan een NMP4-plus. Dat kijkt minder breed en minder ver en besteedt meer aandacht aan de bodem!

Augustus 2001 Nieuwsbrief Bodem Jaargang 9 nummer 8

Mijn column nummer 98

The Beach Boys en de bodem

De vakantietijd zit er weer op. De kans is groot dat u die aan het water heeft doorgebracht. Bij het zien van al die surfplanken heeft u misschien wel aan the Beach Boys gedacht, de uitvinders van de 'surf sound'. Wat heeft dat nou met bodem te maken? Meer dan u denkt...

U heeft zich in de vakantie iets voorgenomen. U wilt alles over de beleidsvernieuwing bodemsanering (Bever) nog eens nalezen. U bent net aangesloten op Internet en u denkt: ik probeer het op www.bever.nl. Er komt van alles op uw scherm over zwerfsport. U bent weer helemaal in vakantiestemming. Maar u heeft nog niets over de beleidsvernieuwing gevonden. U vindt dat er iets aan uw kennis schort. Dus gaat u te rade bij de Stichting Kennisontwikkeling en Kennisoverdracht (SKB). U tikt www.skb.nl. Weer mis. Van alles over werkdruk en werkstress - waar u net van af was - maar niets over bodem.

Om te voorkomen dat u definitief afhaakt van de digitale snelweg is er goed nieuws: u kunt starten op www.bodembreed.nl. Dat is een ideale startpagina voor bodemdeskundigen, voor zijdelings betrokken partijen, eigenlijk voor iedereen. Op de site wordt verwezen naar kennis die elders op Internet en in boekenkasten beschikbaar is. Verder staan nieuws, achtergrondinformatie, voorbeeldprojecten en andere handige informatie tot uw beschikking. Ook vragen stellen en beantwoorden behoort tot de mogelijkheden.

Van de ene naar de andere pagina op Internet gaan wordt ook wel surfen genoemd. Voor de niet sportieve lezers, of voor hen die het zwemmen niet machtig zijn, een uitgelezen kans om op te scheppen dat zij surfen. Weliswaar niet op een plank in het water, maar op Internet. Misschien wel met een muziekje erbij. Van The Beach Boys?

September 2001 Nieuwsbrief Bodem Jaargang 9 nummer 9

Mijn column nummer 99

De bodem... een onuitputtelijke bron?

In het grootste deel van de vorige eeuw werden bodemproblemen in verband gebracht met een tekort aan stoffen. Een voorbeeld daarvan is de veenkoloniale haverziekte, een gevolg van kopergebrek. De heer De Groot, de toenmalige directeur van het Instituut voor Bodemvruchtbaarheid, vertelde mij eens dat boeren beducht waren voor het omschakelen van kolengestookte naar elektrische treinen. Zij vreesden als gevolg daarvan voor een gebrek aan zwavel in hun bodem. Uit ervaring beseftte men in die tijd dat de bodem zeker geen onuitputtelijke bron was.

Na 1980 is de aandacht voor tekorten in de bodem wat weggeëbd. Door het gebruik van kunstmest en vooral varkensmest zijn er geen landbouwgronden meer met kopergebrek. Door het neerslaan van luchtverontreiniging is er geen gebrek aan zwavel in de bodem. Moeten we daar dan niet blij mee zijn? In zekere zin misschien wel. Maar niet als 'te kort' via 'genoeg' omslaat in 'te veel'. Dat kan weer vervelende effecten met zich meenemen.

De Technische commissie bodembescherming heeft opgeroepen de bodem als 'systeem' te gaan beschouwen. Daarbij kijkt men niet zozeer naar de aanwezigheid van een stof, maar naar de mate waarin noodzakelijke processen ongestoord kunnen verlopen.

In de vijfde nota Ruimtelijke Ordening wordt gepleit voor een duurzaam gebruik van de bodem. Daarmee bedoelt men een gebruik van de bodem dat tot in lengte van jaren kan doorgaan, zonder nadelige effecten. Daarvoor zullen we bepaalde dingen moeten laten, omdat die de bodem zouden uitputten. Voorbeelden daarvan zijn het ongebreideld winnen van grondwater en aardgas. Inmiddels schrijf ik meer dan acht jaar elke maand een stukje in deze Nieuwsbrief. Dit is het honderdste stukje. In al die tijd heb ik nooit lang hoeven nadenken over een onderwerp. Wat dat betreft is de bodem wel degelijk een onuitputtelijke bron... van inspiratie!

September 2001 Nieuwsbrief Bodem, special voor Theo Edelman

Column geschreven door uitgever Sander Beek, ter gelegenheid van de honderdste column van Theo Edelman

Haarlemmerolie

Voor een keer kruip ik in de huid van de columnist. Volgens mij denkt de columnist het langste na over het onderwerp dat hij of zij wil behandelen. De column wordt vervolgens in een keer aan de tekstverwerker toevertrouwd en wellicht nog een keer gecorrigeerd. Nu stond het onderwerp van dit stukje al heel lang vast. Te lang. Ik betrap mijzelf erop al weken na te denken over de inhoud. Nu is het dan zover want de deadline van mijn uitgever tikt immers onverbiddeijk door. Ik heb mijzelf nu opgedragen om het werk in een half uur te klaren.

"Ter gelegenheid van het honderdste redactioneel van de Nieuwsbrief Bodem". Dat had een logische kop geweest van deze column. Maar, zo heb ik geleerd, de columnist kent geen logische koppen. Althans, niet voordat je de column hebt gelezen. De kop moet prikkelen en nieuwsgierig maken naar de inhoud, zoals bij 'De staart van de Bever', 'Woorden met zwaailicht' en 'Damwanden of beestjes?'. Voor de hoofdpersoon van deze speciale editie van de Nieuwsbrief Bodem, Theo Edelman, bestaat een mooi Nederlands woord: Haarlemmerolie. De letterlijke Van Dale betekenis is niet zo positief, het gaat om een kwakzalf drankje dat alles geneest. In het dagelijks gebruik echter staat iemand die hiermee wordt aangeduid voor iemand die 'van veel markten thuis is'. Nu gaat het hier om een markt, die van de bodem, maar die is zo veel omvattend dat de aanduiding toch op zijn plaats is. Bovendien zou Theo Theo niet zijn door op die markt allerlei kraampjes uit te venten. En, nog een variant op een toepasselijke uitdrukking, bij Theo is iedere gulden/euro een daalder waard. Leest u er deze Nieuwsbrief maar nog eens op na.

Hulde aan de jubilaris.

Oktober 2001 Nieuwsbrief Bodem Jaargang 9 nummer 10

Mijn column nummer 100

Grond in de mond?

Onlangs werd er kritiek geleverd op het Bouwstoffenbesluit. Het analyseren van grond duurt te lang. Dat is vooral een gevolg van de bepaling van het gehalte aan klei. Daarbij moet de klei gedurende een aantal weken bezinken.

Als tweedejaarsstudent volgde ik een practicum veldbodemkunde. We moesten een bodemkaart maken van een deel van de Betuwe. De eerste dag kregen we les in het beschrijven van grondmonsters. Met ontzag zagen we hoe onze begeleider na even kijken en voelen kon aangeven hoeveel ijzer, mangaan, organische stof en klei de grond bevatte. Het klapstuk was het proeven van de grond, om na te gaan of de grond ook zand bevatte. Als dat zo was, dan knarste de grond tussen de tanden.

Ik heb voorgesteld deze oude methode in ere te herstellen. Dat voorstel heeft het niet gehaald. Voelen gaat niet meer zo goed, de huidige bodemkundige heeft immers handschoenen aan. En sinds het fenomeen bodemverontreiniging algemeen bekend is geworden, steekt geen onderzoeker meer grond in de mond.

Gelukkig was er een veel betere oplossing voor het analyseprobleem. Centrifugeren gaat veel sneller dan bezinken, en levert hetzelfde resultaat op. Alweer een probleem opgelost!

Deskundigen hebben het vaak over lutum in plaats van klei. Mijn spellingchecker zet een mooi rood golflijntje onder dat woord. Hij kent dat woord niet. U misschien dus ook niet. Als alternatief stelt de spellingchecker tumtum voor. Dat is snoepgoed, dat je wel in de mond kunt steken. Hoewel...

November 2001 Nieuwsbrief Bodem Jaargang 9 nummer 11

Mijn column nummer 101

Twee jaargetijden

Het najaar heeft zijn charmes. De meeste mensen zijn nog redelijk fris door de zomervakantie en zitten vol goede voornemens om goed voorbereid de winter in te gaan. Organisatoren van congressen weten dat. Een congres in de herfst trekt veel publiek. Congressen worden extra aantrekkelijk in het zicht van de landelijke verkiezingen. Dan zijn politici graag bereid hun oordeel te geven. Ik was daar tweemaal getuige van.

De maand oktober werd afgesloten met een congres over het handhaven van milieuwetten. De heer Klein Molekamp van de VVD wil de milieuregels vereenvoudigen. Hij schetste de voordelen van regionale milieudiensten en pleitte voor meer menskracht om milieuregels te handhaven. De heer Feenstra van de PvdA wil de milieuregels verduidelijken en bij de juiste overheid leggen. Hij is voor een harde aanpak van overtreders. Een andere spreker citeerde de heer Alders, ex-milieuminister. Die wil de milieuregels niet veranderen, maar roept op aan de gang te gaan. Handhaven is doen! De maand november werd geopend met het congres 'Van baggerslib naar bouwstof'. De heer Lansink van het CDA hield een krachtig pleidooi voor het zoveel mogelijk verwerken van baggerspecie tot nuttige bouwstoffen. Daarvoor kan gebruik worden gemaakt van de inmiddels befaamde 'Ladder van Lansink'. De doelstelling om in het jaar 2000 een vijfde deel van de baggerspecie te verwerken is niet gehaald. De heer Meijer van het CDA sprak daar schande van. Hij deed een oproep om wetten en regels te 'ontschotten'.

De Tweede Kamerleden doen een beroep op daadkracht. Geen dikke nota's meer. Aan de slag. Zeg wat je doet, doe wat je zegt. Dat geeft vertrouwen voor de nabije toekomst. Bij het kiezen van een milieuminister heeft de formateur een luxeprobleem. Het woord is natuurlijk eerst aan de kiezer. Dat wordt een spannend voorjaar.

December 2001 Nieuwsbrief Bodem Jaargang 9 nummer 12

Mijn column nummer 102

Gratie en garantie

Ruim twintig jaar lang zijn stortplaatsen uit de gratie geweest. De voedingsbodem daarvoor was de angst voor wat daarin zou kunnen zitten. Dat wist je nooit zeker. Elke stort was een black box. Bouwen op een stortplaats deed je al helemaal niet. Sterker nog: veel huizen die op een stort stonden werden afgebroken vanwege diezelfde angst. Stortplaatsen waren tijdbommen. Als het vandaag al goed ging, dan kon dat morgen plotseling anders zijn.

Geleidelijk is de angst bij deskundigen verdwenen. Daarvoor in de plaats kwamen hanteerbare getallen. Je hoefde niet bang te zijn. Zelfs niet als de interventiewaarde werd overschreden en de computer verspreiding van stoffen voorspelde. Het geval was wel ernstig, de sanering wel urgent. Die termen zorgden bij bewoners voor nog meer angst, paniek en woede. Vooral als snelle actie uitbleef. Sommige deskundigen gaan weer een stap verder. Zij laten zich niet leiden door getallen, maar door de dynamiek in stortplaatsen. In en onder het gestorte materiaal spelen zich allerlei nuttige processen af. Schadelijke stoffen worden afgebroken of vastgelegd. Een stortplaats is dus geen probleem, maar een kans! Er komen zelfs voorstellen om huizen te gaan bouwen op dezelfde stortplaatsen waar deze nog niet zo lang geleden zijn gesloopt.

Stortplaatsen kun je afgraven en ontdoen van opnieuw te gebruiken materiaal als puin en zand. Zo reduceer je het oorspronkelijke stortvolume, creëer je nieuwe ruimte en voorkom je dat er elders moet worden ontgrond.

Is daar nou iets op tegen? Eigenlijk maar een ding: als het maar op één stortplaats misgaat, zullen bewoners van alle stortplaatsen zich massaal gaan roeren. En is er dan een bestuurder die kan garanderen dat alles veilig is? Een stortplaats is dan weliswaar geen tijdbom, maar het blijft een black box! Bij het bewonen van een stortplaats zou de garantie moeten horen dat dit veilig is. Wie gaat die garantie geven?